

ילמד ענוים דרכו - שנה ב

שוב יום אחד

הרב רן כלילי

1. שבת קנג, א

תנן התם (אבות ב,י), רבי אליעזר אומר: שוב יום אחד לפני מיתתך. שאלו תלמידיו את רבי אליעזר: וכי אדם יודע איזהו יום ימות? אמר להן: וכל שכן! ישוב היום שמא ימות למחר, ונמצא כל ימיו בתשובה. ואף שלמה אמר בחכמתו: "בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסה."

2. נתיב התשובה, פרק ב

ויש לשאול: למה אמר רבי אליעזר בהך לישנא, הווי ליה לומר: "ושוב כל ימיר" כדי שנשמע מזה שיהיה כל ימיו בתשובה?

3. שם

ויש לתרץ, דהווי משמע (אם היה אומר "שוב כל ימיר"), (ש)אם היה כל ימיו חוטא - אין תקנה אליו לשוב יום או יומיים לפני מיתתו, כיוון שכל כך זמן היה בחטא. ועל זה אמר: "שוב יום אחד לפני מיתתך" - שאף אם חטא כל ימיו, יש לו לשוב אף יום אחד לפני מיתתו ומועיל לו התשובה. ולפיכך אמר בזה הלשון.

4. רמב"ם הל' תשובה ב, א

איזו היא תשובה גמורה? זה שבא לידו דבר שעבר בו ואפשר בידו לעשותו ופירש ולא עשה מפני התשובה, לא מיראה ולא מכישלון כוח...
ואם לא שב אלא בימי זקנותו ובעת שאי אפשר לו לעשות מה שהיה עושה - אף על פי שאינה תשובה מעולה - מועלת היא לו ובעל תשובה הוא. אפילו עבר כל ימיו ועשה תשובה ביום מיתתו ומת בתשובתו - כל עוונותיו

דף מקורות

נמחלין, שנאמר: "עד אשר לא תחשך השמש והאור והירח והכוכבים, ושבּו העבים אחר הגשם" - שהוא יום המיתה, מכלל שאם זכר בוראו ושבּ קודם שימות - נסלח לו.

5. ירושלמי חגיגה ב, א

לאחר ימים חלה אלישע (בן אבויה). אתון ואמרון לרבי מאיר: הא רבך באיש (הולך להוציא נשמתו)! אזל, בעי מבקרתייה, ואשכחיה באיש. אמר ליה: לית את חזר ברך? אמר ליה: ואין חזרין, מתקבלין? אמר ליה: ולא כן כתיב: "תשבּ אנוש עד דכא" - עד דיכדוכה של נפש מקבלין! באותה שעה בכה אלישע. ונפטר ומת. והיה רבי מאיר שמח בלבו ואומר: דומה שמתוך תשובה נפטר רבי.

6. עבודה זרה יז, א

אמרו עליו על ר"א בן דורדיא, שלא הניח זונה אחת בעולם שלא בא עליה. פעם אחת שמע שיש זונה אחת בכרכי הים והיתה נוטלת כיס דינרין בשכרה, נטל כיס דינרין והלך ועבר עליה שבעה נהרות... הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שייצתה נשמתו. יצתה בת קול ואמרה: ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא. בכה רבי ואמר: **יש קונה עולמו בכמה שנים, ויש קונה עולמו בשעה אחת.**

7. קידושין מ, ב

"חוטא אחד יאבד טובה הרבה" - **בשביל חטא יחידי שעשה זה - אבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה.** רבי שמעון בן יוחי אומר: אפילו צדיק גמור כל ימיו ומרד באחרונה - **איבד את הראשונות**, שנאמר: "צדקת הצדיק - לא תצילנו ביום פשעו"; ואפילו רשע גמור כל ימיו ועשה תשובה באחרונה - אין מזכירים לו שוב רשעו, שנאמר: "ורשעת הרשע - לא יכשל בה ביום שובו מרשעו". וניהוי כמחצה עוונות ומחצה זכויות! אמר ריש לקיש: **בתוהא על הראשונות.**

¹ קהלת יב, א-ז: "וזכר את בוראיו בימי בחורתיך עד אשר לא יבאו ימי הרעה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ. עד אשר לא תחשה השמש והאור והירח והכוכבים ושבּו העבים אחר הגשם... וישבּ העפר על הארץ כשהיה והרוח תשוב אל ה-להים אשר נתנה." כל הזכויות שמורות ©

דף מקורות

8. הל' תשובה ג, ג

כל מי שניחם על המצוות שעשה, ותהה על הזכויות, ואמר בלבו: ומה הועלתי בעשייתן? הלוואי לא עשיתי אותן - הרי זה איבד את כולו, ואין מזכירים לו שום זכות בעולם, שנאמר: "וצדקת הצדיק לא תצילנו ביום רשעו" - אין זה אלא בתוהה על הראשונות.

9. דף על הדף קידושין שם

כתיב בהמשך (יחזקאל כ): "ואמרתם: לא יתכן דרך ה'" - וביאר הגאון ר' יחזקאל אברמסקי ז"ל בחזון יחזקאל (סופ"א קידושין) שבני ישראל טוענים: **אמאי אבד הוא כל זכויותיו במחי יד שתהה על הראשונות?** הרי לפחות הי' צ"ל מחצה עוונות ומחצה זכויות?

10. נתיב התשובה, ב

ועוד יש לך לדעת כי רמז בזה דבר מופלג, כי **עיקר תשובה קודם וסמוך למיתתו, ולא שישוב זמן הרבה קודם מיתתו.**

11. פרקי משה אבות ב, י

"שוב יום אחד לפני מיתתך" - מסכים למאמר רז"ל שאמרו: "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו". כי מה שיועיל לעולם הבא הוא **שקרוב למיתתו ימצא בידו ובזכירתו מה שלמד.** כי אם שכח אותו - לא יועיל לו כמו שיועיל למי שהוא בידו.

ועל כן אמר שלא יאמר השלם שיעסוק בפלפול וחדוד השכל (מבלי לזכור), ובסוף ימיו ישתדל ללמוד תורה הרבה כדי שיהיה בקי בתלמודו, רק ראוי שיחשוב אדם שבכל עת הוא יום אחד לפני מיתתו, כי לא ידע יום מותו, ובכל יום שהוא חי, הוא יום אחד לפני מיתתו, בכך ישתדל שימצא בכל יום תלמודו בידו.

12. מועד קטן כח, א

רב אשי איתחזי ליה (מלאך המוות) בשוקא (לקחתו).
אמר ליה: איתרח לי תלתין יומין, **ואהדרי לתלמודאי.** דאמריתו: "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו".
ביום תלתין אתא.
אמר ליה: מאי כולי האי?

דף מקורות

(אמר ליה): קא דחקא רגליה דבר נתן, ואין מלכות נוגעת בחבירתה אפילו כמלא נימא.

13. מודעה מבעל שבט מוסר²

שמעו נא רבותינו... מיום ברוא -לוהים אדם הראשון לכל נוצר, תיכף בא היצר הרע - הוא השטן הוא מלאך המוות - בחלקקות, לשונו מדברת גדולות מילין, לצד עילאה ימלל, והסית אותו לאכול מעץ הדעת טוב ורע למרות את פי -לוהי ישראל... ומאז ועד עתה זה דרכו כל הימים, **לרבות הלילות על משכבו** - סליקו רעיונוהי והרהורים רעים לשמים... וכל מעשיו הוא להפיל את האדם מאיגרא רמא לבירא עמיקתא... והנה ידוע לכם את אשר אמרו חכמינו ז"ל אשר **בשעת הסכנה הגדולה - הלא היא בעת אשר סמוך ליציאת נשמת האדם**, ואז הזמן היותר נאות... עשות תשובה ויתוודה על עוונו עד דכדוכה של נפש ויקבל עליו מלכות שמים רבה וימסור נפשו רוחו ונשמתו לאשר נתנו. והוא (השטן) - לא כן ידמה, הפך אליו בלהות, חלק משמן חיכו... לאמור: **לך עבוד אלוהים אחרים ובזה יערב ויבושם לו ויקל מעליו עול היסורים הקשים והמרים**. וכל מגמתו להפילו שחת... וראש לכל לשוחטו בסכין פגום ולעשותו טרפה ח"ו³...

על כן הננו מוכנים ומזומנים מהיום ועד אחר מיתה למסור נפשנו, רוחנו ונשמתנו ל-ל רחום... ובפניכם אנו מוסרים מודעה... ולא יהיה ממש בדיבורנו או ברמיזתנו או במחשבתנו לבטל אחת ממצוות הקב"ה...

14. עוקד והנעקד, מחזור ראש השנה

מִמַּאֲכַלְתַּי יְהִימָה מִדְּבַרִי נָא חֲדָדָה אָבִי, וְאֵת מַאֲסְרֵי חֲזֵק...

15. הלי' תשובה ג, ג

כל מי שניחם על המצוות שעשה, ותהה על הזכויות, ואמר בלבו: ומה הועלתי בעשייתן? הלוואי לא עשיתי אותן - הרי זה איבד את כולן, ואין מזכירים לו שום זכות בעולם, שנאמר: "וצדקת הצדיק לא תצילנו ביום רשעו" - אין זה אלא בתוהה על הראשונות.

² הרב אליהו בן אברהם שלמה הכהן האתמר. חכם מקובל מחכמי איזמיר במאה השבע עשרה.
³ זוהר חלק ג, כט: "יושיע ליה ממלאך המוות, דלא שליט עליה ושחוט ליה בסכין פגום דיליה. וכל מאן דשחית בסכין פגום - נבלה איהו, דאתמר ביה: "לכלב תשליכון אותו", דאיהו ס"מ"
חסד לאברהם, מעין ה, נהר יז: "והעניין שמלאך המוות שחט אותו, אם הוא צדיק וכשר - שוחט אותו בסכין כשר בדוק. ואם הוא רשע - שוחט אותו בסכין פגום ויעשה אותו נבלה. וזהו אומרו: "יחיו מתיך נבלתי יקומו", מתיך - הם המתים בשחיטה יפה שהם צדיקים יחיו. אמנם הרשעים שהם "נבלתי" - יקומו לבד בלי רוח כדי שיראו בטובת הצדיקים ובזה יקבלו עונשם. אמנם הצדיקים גמורים - כמו אבות העולם - אפילו בשחיטת סכין בדוק אינו מטריח להם ה-ל יתברך, אלא כדגים שנבראים בים שהיא התורה, שאסיפתן זו היא שחיטתן, מה שאין כן ברשעים"
כל הזכויות שמורות ©

דף מקורות

וכשם ששוקלין זכויות אדם ועוונותיו **בשעת מיתתו**, כך בכל שנה ושנה שוקלין עוונות כל אחד ואחד מבאי העולם עם זכויותיו **ביום טוב של ראש השנה**. מי שנמצא צדיק - נחתם לחיים, ומי שנמצא רשע - נחתם למיתה. והבינוני - תולין אותו עד יום הכפורים. אם עשה תשובה - נחתם לחיים ואם לאו נחתם למיתה.

16. שו"ע או"ח, תקפא

נוהגים להתענות ערב ראש השנה.

הגה: ... ויש נוהגין לטבול בערב ראש השנה משום **קרי**. ויש מקומות נוהגין לילך על הקברות ולהרבות שם **בתחנונות**, ונותנים **צדקה** לעניים.

17. משנה ברורה תיז, ד

יש שנוהגין **להתענות** ערב ראש חודש... ויש נוהגין לעשות למנחה **סדר יוה"כ קטן**... וטעם לזה הוא לפי מה דאיתא בפר"ח דמהר"ם קורדוויורו ז"ל היה קורא אותו "כיפור קטן" לפי **שבו מתכפרים עוונות של כל החודש**, דומיא דשעיר של ר"ח. וכדאמרינן במוסף: "זמן כפרה לכל תולדותם"... כתבו הספרים דאף מי שאינו מתענה מ"מ יראה **לעשות תשובה** ביום זה **ולתקן את אשר עיוות בכל החודש, מאחר שהוא יום אחרון של כל החודש**. כמו ערב ראש השנה - מכל השנה. ואז בוודאי יהיה לו יום החודש זמן כפרה לכל תולדותיו.

18. ראש השנה טז, ט

דתניא: הכל נידונים **בראש השנה**, וגזר דין שלהם נחתם ביום הכפורים - דברי רבי מאיר...

רבי יוסי אומר: אדם נידון **בכל יום**, שנאמר: "ותפקדנו לבקרים".

רבי נתן אומר: אדם נידון **בכל שעה**, שנאמר: "לרגעים תבחננו"...

אמר רב חסדא: טעמיה דרבי יוסי מהכא: "לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו".

19. ברכות ד, ב

אמר רבי יהושע בן לוי: אף על פי שקרא אדם **קריאת שמע** בבית הכנסת, מצווה לקרותו על מיטתו. אמר רבי יוסי: מאי קרא? "רגזו ואל תחטאו, אמרו בלבבכם **על משכבכם ודומו סלה**".⁴ אמר רב נחמן: אם תלמיד חכם הוא אין צריך (שלימודו שגור בפיו).

אמר אביי: אף תלמיד חכם מיבעי ליה למימר חד פסוקא דרחמי, כגון: "**בידך אפקיד רוחי** פדיתה אותי ה' אל אמת".

⁴ ברכות נז: "שינה - אחד מששים למיתה."
כל הזכויות שמורות ©

20. דעת תבונות, קס

ועוד צריך שתדעי, כי עניין היום והשבוע הוא סיבוב אחד שהולך וסובב. וכמו שנבאר לקמן בס"ד.

והנה **עיקר השבוע - הוא השבת**, ושאר השבוע אינו אלא השלמת מה שתלוי בשבת עצמו. **והנה יתחדש שפע בשבת**, ובשאר ימי השבוע יוציא השפע ההוא תולדותיו למה שצריך לכל הנמצאות דבר יום ביומו, לפי שיעורו וסדרי הסיבוב.

ועיקר היום - הוא הבוקר, ושאר זמניו - השלמת עניין המתחדש בבוקר.

21. משנה ברורה רלט, א

כתבו הספרים, **שבלילה קודם השינה נכון לאדם שיפשפש במעשיו שעשה כל היום**, ואם ימצא שעשה עברה - יתוודה עליה, ויקבל על עצמו שלא לעשותה עוד. ובפרט בעוונות המצויים, כגון: חניפות, שקרים, ליצנות, לשה"ה, וכן עוון ביטול תורה - צריכים בדיקה ביותר.